

ESTUDIS

Venerable Antoni Gaudí i Cornet, arrels i camins

Josep Maria Tarragona i Clarasó¹

És tan important el personatge com el seu paisatge, ja que l'home no és un ser aïllat, sinó un ser intrínsecament relacional amb l'entorn físic, cultural, històric i humà. La figura aïllada seria mutilada i fins i tot incomprendible, com saben bé els grans mestres retratistes. Així que miraré de donar unes pinzellades de la figura i del paisatge —diu l'autor d'aquest article—, perquè vostè pugui fer-se una idea de la persona —l'individu i les interaccions— de n'Antoni Gaudí i Cornet.

Enquadrar la figura

Primer enquadrem la figura de n'Antoni Gaudí des de vuit angles i després en ressegüim l'evolució cronològica. Per acabar, comentarem el procés de beatificació.

En la Història de l'Art

En Gaudí és l'aportació més valuosa de l'art hispànic entre Goya i Picasso. Això ens defineix una de les característiques de la seva persona: Igual que Goya i Picasso, en Gaudí era un geni de les arts plàstiques, en el seu cas prioritàriament l'arquitectura. És a dir, tenia una sensibilitat exquisida servida per una intel·ligència prodigiosa, que li permetia veure per si mateix molt més enllà dels seus contemporanis. Les ruptures que els genis provoquen són els camins per on avançaran les generacions següents. Similarment a com l'obra de Bach conté tota la música fins a ell i els gèrmens de la posterior a ell, l'obra d'en Gaudí filtra i sintetitza la història de l'arquitectura i de les altres arts plàstiques per salvar-les en la revolució que ell mateix engega, obrint-les a un nou futur.

Geogràficament

En Gaudí va néixer al Baix Camp i, per a estudiar arquitectura, es va traslladar de jove a Barcelona. Molt ambiciós, volia convertir la capital de Catalunya en la ciutat de Gaudí. S'hi va instal·lar i hi va desenvolupar gairebé tota la seva activitat. Fora de Catalunya i Mallorca, va realitzar molt poques obres, sempre lligades a emigrants catalans: El quiosc i els mobles del panteó de Comillas, per a Eusebi Güell; El Capricho, per a un parent seu, Máximo Díez de Quijano; el palau episcopal d'Astorga, per al bisbe reusenc Joan Baptista Grau i Vallespinós; i la casa Botines, per als socis Simon Fernández i Mariano Andrés, representants a Lleó del Banco Hispano Colonial —fundat a Barcelona pel Marqués de Comillas per finançar negocis d'índole diversa a Cuba— i distribuïdors dels teixits fabricats per Eusebi Güell. Simón Fernández s'havia casat amb Rosa Homs i Botinàs, germana del fundador de la societat, Joan Homs i Botinàs, i, a la mort d'aquesta, amb la neboda única, també catalana: Teresa Riu i Homs, heretera de la fortuna dels seus oncles sense fills, els germans Rosa i Joan Homs.

Va fer molt pocs viatges: a França per visitar catedrals, a València per conèixer les tècniques mudèjars de ceràmica i a Andalusia i al protectorat espanyol del Marroc per veure els grans monuments àrabs i projectar les Missions Catòliques de Tànger, les quals mai no es van construir.

En canvi, a través de l'Associació Catalana d'Excursions Científiques (convertida després en l'actual Centre Excursionista de Catalunya), va recórrer Catalunya, coneixent al detall els paisatges, els monuments i les gents. Serien la font permanent d'inspiració del seu art.

Ell es considerava català i mediterrani. Segons ell, el Mediterrani és l'únic lloc on és possible l'Art, tant per l'especial incidència de la llum com pel contacte continu entre les civilitzacions.

Històricament

En Gaudí va néixer el 1852 i va morir el 1926. En la joventut, va viure el Reus i la Barcelona revolucionaris del 1868 (just quan es va traslladar a Barcelona). Va participar amb entusiasme juvenil en la Revolució Gloriosa, liderada pel general Prim, que va destronar Isabel II, va instaurar Amadeu I de Savoia i va succeir-lo per la Primera República. El jove Anton va viure la

GAUDÍ, ARQUITECTE GENIAL I CRISTIÀ CONSEQÜENT

reacció absolutista de la Tercera Guerra Carlina (1872-1876), que a Catalunya fou una llarga guerra civil de marcat caràcter religiós per al bàndol carlí: ells es consideraven catòlics íntegres i veien els catòlics liberals com a mixtos de catòlic i liberal. Per evitar anar al front, o al de la Guerra dels Deu Anys (la primera guerra d'independència de Cuba (1868-1878), guanyada per Espanya) o a les operacions colonials al Marroc, la Guineia o les Filipines, l'Anton Gaudí va afanyar-se a aprovar l'ingrés a l'Escola d'Arquitectura, cosa que li atorgà el privilegi fer el servei militar a Barcelona.

L'arc de la vida d'en Gaudí coincideix aproximadament amb la Primera Revolució Industrial, seguida per la Segona, a Catalunya. La població es desplaçà del camp a les ciutats; Barcelona edificà l'Eixample. L'augment brutal del nivell econòmic provocà una explosió demogràfica. L'aristocràcia i els pagesos perderen el seu protagonisme a la societat, substituïts per la burgesia i el proletariat, dividits per la propietat o no dels mitjans de producció industrial. El jove Gaudí estudià a fons la situació dels obrers i s'engrescà generosament en un projecte emblemàtic del socialisme utòpic: la Cooperativa Mataronense. Conegué directament la Primera Internacional (1864), amb l'escissió que va seguir al fracàs de la Comuna de París (1872), entre els comunistes (Marx) i els anarquistes (Bakunin). A la mort de Mikhaïl Bakunin (1876), en projectà el monument de Barcelona, que no s'arribà a fer.

Gairebé tota la seva obra es feu durant la Restauració borbònica (1874-1931). Enderrocada la Primera República, Alfons XII desembarcà precisament a Barcelona, ja que l'alta burgesia catalana, espantada per la impossibilitat de la República de guanyar la Tercera Guerra Carlina, de mantenir les colònies de Cuba, Puerto Rico, la Guineia, les Filipines i el tot just conquerit Marroc, i, sobretot, de fer front al moviment obrer, li va donar tot el suport. El règim polític d'eleccions censatàries fictícies que alternaven al govern el partit conservador i el liberal portà una estabilitat pacífica. Els clients d'en Gaudí —Eusebi Güell, Claudi López, segon marquès de Comillas, Eduard Calvet, Josep Batlló, Perico Milà— s'hi involucraren, alguns amb càrrecs polítics.

La Restauració va integrar els vençuts carlins, reconvertits per una amnistia general a un partit polític més, però va deixar fora del sistema l'emergent catalanisme polític i el moviment obrer. En una ciutat industrial com Barcelona, foren continus i violents els conflictes socials, el més famós dels quals és la Setmana Tràgica (26 de juliol – 2 d'agost de 1909), durant la qual van cremar la tercera part dels convents de la ciutat.

En Gaudí va acollir refugiats europeus de la Primera Guerra Mundial (1914-1918) i va viure els primers anys de la còpia hispànica del feixisme de Mussolini, la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), en la qual va ser empresonat.

Socialment

Joan Gaudí —primer avantpassat conegut de l'arquitecte— fou un comerciant nascut el 1614 a Alvèrnia, el comtat més septentrional d'Occitània. Fou un més de la nombrosa immigració occitana que Catalunya rebé el segle XVII. Després de les llarguíssimes i empobridores guerres civils entre catòlics i hugonots, els que no volien acabar esdevenint francesos emigraren a Catalunya. Foren molt ben rebuts com a necessària mà d'obra en un país delmat per la pesta i les guerres i a més per la religió catòlica i perquè la llengua, l'occità, era un *quaix* català.

Joan Gaudí s'establí a Riudoms on, set generacions després, va néixer Francisco Gaudí, el pare de l'arquitecte. La mare, Antònia Cornet, era de Reus.

Eren una família de calderers i encara amb una petita propietat rural conreada personalment, el Mas de la Calderera, a Riudoms. Tots els barons de la nissaga, des de Joan Gaudí, sabien llegir i escriure i havien après un ofici, a més del de pagès. Eren gent independent econòmicament i amb prou cultura per adonar-se del gran canvi social que comportava la Revolució Industrial, que feia inviable la seva forma de vida, estable durant segles. Per no acabar en les files del proletariat, amb grans sacrificis i hipotecant-ho tot pagaren la carrera de medicina al fill gran, el Francisco, i d'arquitectura al petit, l'Anton. En obtenir el títol i començar a guanyar diners, emigrarien en bloc a Barcelona.

Familiarment

L'Anton Gaudí va néixer en una família nombrosa, de la qual van morir dos germans en la infància i altres dos en la joventut: el Francisco, en acabar la carrera de Medicina; i la Rosa, deixant Roseta, de tres anys, mentalment limitada i abandonada pel pare, que va fugir. Aquesta neboda Roseta, juntament amb el pare vidu, Francisco, van conformar la família de l'arquitecte, qui va romandre solter.

Culturalment

En Gaudí és un home de la Renaixença, potser la seva figura més representativa. La Renaixença és el Renaixement català que, en la segona meitat del segle XIX i el primer terç del XX, s'articula al voltant de la Literatura, principalment la Poesia, i aconsegueix totes les arts: Pintura, Música, Escultura i Arquitectura. En Arquitectura, es tracta d'un nou estil, el Modernisme Català, que és paral·lel al d'altres nacions, amb el nom internacional d'Art Nouveau.

GAUDÍ, ARQUITECTE GENIAL I CRISTIÀ CONSEQÜENT

Políticament

En Gaudí va ser catalanista. No va militar en cap partit polític, però alguns li van demanar que en fos candidat. S'hi va negar, perquè entenia l'arquitectura com la seva manera de servir la societat.

Sí que va ser membre de dues associacions de clar sentit catalanista: l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (que passà a ser el Centre Excursionista de Catalunya) i la Lliga Espiritual de nostra Senyora de Montserrat, que agrupava els catòlics catalanistes. Durant la dictadura de Primo de Rivera, va ser empresonat.

Religiosament

L'Anton Gaudí és fill del segle d'or de l'Església a Catalunya: el final del XIX i els principis del XX. S'havia enfonsat l'*Ancien Régime* —enfonsament simbolitzat per la caiguda dels Estats Pontificis—, s'havien separat el Tron i l'Altar, i la situació era molt desfavorable per als privilegiats eclesiàstics i encara per a la mera pastoral ordinària. Però, després d'acceptar matisadament les noves realitats socials i polítiques segons les orientacions de Lleó XIII, l'Església, alliberada de pesos terrenals i més espiritualitzada, assolí la recristianització de les classes mitjanes i va ressorgir amb renovat dinamisme evangelitzador. Es van fundar 43 institucions (39 de femenines i 4 de masculines) i moltes més procedents d'altres països van arrelar al país. En definitiva, una època de sants: sis canonitzats (entre ells, un client i amic d'en Gaudí, sant Enric d'Ossó); cinc beats; set venerables (entre ells l'Antoni Gaudí i el seu amic i mentor Josep Torras i Bages), i una dotzena en procés de beatificació.

Assenyalen-ne quatre característiques específiques: Els substrats seculars benedictí —la litúrgia!— i franciscà de la religiositat popular catalana. L'amplitud i qualitat de la formació doctrinal, intel·lectual i espiritual del clergat i del poble. L'arrelament de la devoció a sant Josep. I la visió positiva, com un valor religiós, del treball productiu i de l'extensió del progrés material a tots els homes. És el que, lligat com una maionesa o una crema, en íntima coherència, l'arquitecte Gaudí va plasmar en pedra a la basílica de la Sagrada Família.

Resum de l'enquadrament d'en Gaudí

Podem imaginar la societat en què va viure en Gaudí en sis quadrícules, dividides per un tall horitzontal i dos de verticals.

El tall horitzontal ens deixaria a dalt els espanyolistes i a baix els catalanistes. El tall vertical de la dreta deixaria a la dreta els integristes i a

l'esquerra els catòlics liberals. En aquest tall es van donar les guerres carlines. El tall vertical de l'esquerra deixaria a la dreta els catòlics liberals i a l'esquerra els anticlericals i anticatòlics.

La quadrícula d'en Gaudí és la dels catòlics no integristes catalanistes. Allí, sota l'ègida de Torras i Bages, es van integrar Verdaguer, Millet, Llimona, Maragall, Ruyra, Prat de la Riba, Enric d'Ossó, Güell, Vidal i Barraquer, etc. Tots els que conformen la "Renaixença Cristiana de Catalunya", la barca en la qual en Gaudí va navegar pels mars procel·losos de la història.

Vida de n'Anton Gaudí

Va néixer al Baix Camp el 25 de juny de 1852. Va ser un nen malalt, la qual cosa li va impedir fins als sis anys d'assistir al parvulari i el va obligar a passar llargues temporades al Mas de la Calderera, on va aprendre a contemplar la natura: la llum mediterrània, les formes dels arbres, les muntanyes, les flors, els ocells. Fins al final de la vida, l'Anton Gaudí se sentí arrelat en aquest tros de terra de Riudoms i en la platja del Miracle de Tarragona.

Va cursar el batxillerat als Escolapis de Reus; aquesta elecció dels pares no tenia significat religiós, ja que era l'única opció. A la vellesa, en Gaudí recordava amb emoció el res de l'ofici parvo de la Mare de Déu, cada dissabte, i com hi va descobrir el valor estètic de la litúrgia.

Al taller de caldereria del pare, va aprendre les virtuts del treball i la transformació de les superfícies en volum, la qual cosa va facilitar molt la seva imaginació espacial. També va esdevenir un excel·lent forjador. Ocasionalment, treballava de manxaire a un vapor.

Durant la Revolució Gloriosa, es va traslladar a Barcelona, a l'habitació rellogada pel seu germà estudiant de medicina, per acabar el batxillerat i cursar arquitectura, la passió de la seva vida. Amb dos companys de batxillerat, va traçar un projecte de restauració del monestir de Poblet, que exclouïa els monjos i la religió per transformar-lo en un centre d'art i de ciència, enfocat al progrés i al patriotisme.

Va ser un estudiant mediocre. Li costà aprovar l'ingrés a l'Escola d'Arquitectura. Entre els divuit i els vint anys, no se sabia ben bé que feia; es va enamorar platònicament d'una noia del Rosselló que venia amb la família a Reus.

Era conscient des de molt jove de ser un geni de l'art, que les seves idees no eren una repetició o una mera continuïtat del que havien fet els arquitectes des de l'antic Egipte fins al segle XIX. L'única cosa que

GAUDÍ, ARQUITECTE GENIAL I CRISTIÀ CONSEQÜENT

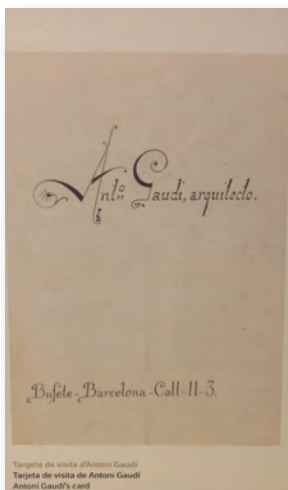
L'espantava era que cap altre arquitecte les hagués posat en pràctica abans i ell en fos el primer. Ell havia descobert i estudiat les lleis geomètriques i constructives amb què està feta la natura i pretenia amb aquestes mateixes lleis i models realitzar el seu art; és a dir, no copiar la Creació, sinó prosseguir-ne el curs, cooperar amb el Creador. Deia: «Originalitat consisteix a tornar a l'origen».

No li interessaven, doncs, les explicacions dels professors a l'aula. Sí, en canvi, les fotografies d'edificis orientals de la biblioteca, on passava hores tancat estudiant autodidàcticament. Frequentava també les classes de filosofia, d'estètica i d'història, així com els concerts, el teatre clàssic i modern, les lectures poètiques, les tertúlies artístiques i intel·lectuals i les visites als monuments i paisatges de Catalunya.

Per mantenir-se, havia de treballar, fent feines de delineant per a enginyers i arquitectes. El primer va ser Fontserè, autor del Parc de la Ciutadella, emblema de la Revolució Gloriosa; i l'últim, Joan Martorell, autor de grans temples i reconegut catòlic.

L'Anton Gaudí formà part de la tertúlia catalanista de l'Escola d'Arquitectura; era dels més radicals. Intimà amb Carme Mercader, germana d'un company de família rica, però la mare l'expulsà de la casa: aprenqué que els nois pobres no han de picar tan alt. Al seu expedient quedaren cinc suspensos i, en lliurar-li el títol, el director de l'Escola va comentar: «Avui hem fet un arquitecte que serà o un boig o un geni».

En Gaudí formava part de dos penyes del Cafè Pelayo, lloc de reunió dels intel·lectuals: l'anticlerical i la dels joves catalanistes. D'aquesta última sortia la revista *La Renaixença* —que després donaria nom al conjunt del moviment cultural—. El 28 de febrer de 1878 publicà l'article «En busca d'una arquitectura nacional», manifest programàtic del Modernisme. El nucli inicial del Modernisme el formaren els dos despatxos amb arquitectes involucrats en la revista *La Renaixença*: el de Domènech i Montaner i el de Joan Martorell, que incloïa Antoni Gaudí, Camil Oliveras i Cristòfol Cascante.

Les primeres grans obres del jove Gaudí són d'estil modernista, passat pel seu geni personal: Les Saleses (ajudant Joan Martorell, 1882-1885), la casa Vicens (1883-1888), El Capricho (1883-1885), les portes i pavellons de la Finca Güell (1884-1887).

El 3 de novembre de 1883 prengué possessió de l'obra de la Sagrada Família, iniciada un any abans per l'arquitecte Del Villar. N'era el promotor el llibreter i filantrop Josep Maria Bocabella, secundat per l'Associació de Devots de Sant Josep, per ell mateix fundada el 1866 com a resposta al primer atac de Garibaldi a la Roma pontificia. La finalitat de l'Associació era recollir diners i fer-los arribar al papa, que fins aleshores es mantenia de les rendes dels Estats Pontificis.

La Sagrada Família, com havia passat a l'edat mitjana amb Santa Maria del Mar, era un temple d'iniciativa laical, promogut i construït pels laics. Els josepins, barallats amb Del Villar, demanaren a Joan Martorell que continués l'obra, però aquest se sacrificà en honor de la Sagrada Família i hi col·locà el seu ajudant n'Antoni Gaudí, que reconeixia com a geni. Ara bé, s'hagué d'emprar a fons per convèncer els josepins de la idoneïtat personal del geni: l'arquitecte de la Cooperativa Mataronense, que estava fent una garçonnière a Comillas, que a l'Ateneu Barcelonès era de la colla de Bartrina, qui havia mort tísic negant-se a rebre els sagraments, que havia projectat el monument a Bakunin i que passava les tardes de diumenge amb els liberals de Mataró a can Moreu. Però fins el mateix Martorell, home prudent i moderat, cavaller cristià, va arribar a verbalitzar les reserves que torturaven la seva consciència: «Per construir una església cal ser catòlic; i aquest Gaudí, no sé...».

En Gaudí acceptà entusiasmat, no per cap motivació religiosa, sinó per sana ambició professional. Ben aviat convencé Josep Maria Bocabella de fer un temple absolutament monumental, en deu anys, amb un cost de 3.600.000 pessetes. Així, el 1896, als quaranta-quatre anys, seria milionari i reconegut internacionalment.

Amb el contracte a la butxaca, demanà matrimoni a Pepeta Moreu, la bella professora de francès i piano de la Cooperativa. La sogra no es podria queixar, però fou Pepeta qui li donà carabassa. La carabassa fou providencial: tancà unes vies i n'obrí d'altres. L'Anton, amb tota l'energia de la meitat de la trentena, no tornà mai més a Mataró. Abandonà l'obrerisme i s'orientà cap als grans burgesos, ni que fossin negrers. I se centrà en el temple que el faria milionari i famós en deu anys. Allí anava en cotxe de cavalls i donava les ordres sense baixar per no embrutar-se. Perquè el vestien els millors sastres, gastava botins de pell marró i dinava als millors restaurants.

El mecenes Eusebi Güell li encarregà el seu palau (1886-1889) i el pla general de la colònia industrial (1890); mossèn Cinto Verdaguer —qui, feliçment guarit gràcies als viatges de la Transatlàntica, s'havia incorporat com a capellà a la casa del marqués de Comillas— li aconseguí el col·legi-convent mare de la Companyia de Santa Teresa, fundada per sant Enric d'Ossó (1888-1890). Palau i convent són una epifania de l'arc catenari, la base

GAUDÍ, ARQUITECTE GENIAL I CRISTIÀ CONSEQÜENT

de la revolució artística i tècnica d'en Gaudí: amb els materials més rics i amb els materials més pobres. A més, d'altra banda, el flamant bisbe d'Astorga, Joan Baptista Grau, li encarregà el seu palau (1887-1893).

Aleshores, a més d'iniciar la Façana del Naixement, projectà, com dos bessons univitel·lins que es gestaven a la seva ànima, la basílica de divuit torres paraboloides i les Missions Catòliques de Tànger (1892-1893), encarregades per Maria Gayón, esposa de Claudi López i per tant segona Marquesa de Comillas. Però l'expulsió de mossèn Cinto i altres circumstàncies impediren que es fes, tot i que la marquesa pagà religiosament a en Gaudí les 10.000 pessetes d'honoraris.

El pare d'Ossó era un cap de brot i l'influí de seguida, més que mossèn Cinto. Li passà les obres de santa Teresa i l'arquitecte volgué plasmar a Sant Gervasi el *castillo interior*. Encara l'influí més mons. Grau durant els viatges a Astorga. La Maragateria i el Páramo Leonés foren la seva Tebaida. En Gaudí tornà canviat a Barcelona. La vida de luxe i despreocupació fora de la feina i la lluita per la independència de Catalunya que ara portava no li plaïa. Trontollava i havia de caure, cap a un costat o altre. Coneixia l'anarquisme, el socialisme, la maçoneria,... totes les possibilitats que Barcelona oferia a un professional d'èxit de quaranta-un anys. Caigué cap al costat de Déu. La quaresma de 1894, cercant experiències místiques com les de santa Teresa, practicà un dejuni que li anava a costar la mort. L'amic mossèn Josep Torras i Bages el convencé que mengés, que visqués, ja que «té la missió assenyalada en aquesta terra de dur a terme la seva obra començada per desig de Déu i per a nodriment espiritual dels cristians».

L'Antoni Gaudí sentí, d'aleshores ençà, que era un home amb una missió divina. El do gratuït amb el qual Déu l'havia creat, el de ser un dels pocs genis de la història de l'art, un vident, era per desenvolupar la basílica que Déu mateix volia que construís: la Sagrada Família. Una missió no només artística, sinó bàsicament espiritual i apostòlica. I, com tot deixeble enviat per Jesús a una missió apostòlica, d'una banda era llançat com un anyell enmig de llops i, de l'altra, era lliurat a la pobresa, per tal que cap sarró de diners o de poder fes ineficaç l'apostolat.

Tot, doncs, havia estat providencial fins al moment, i en el futur no podria ser més que providencial. Perquè a la Sagrada Família s'havien donat dos fets. D'una banda, s'havia rebut la quantiosa herència d'Isabel Bolet i Vidiella, que permetia a l'arquitecte bastir la gegantina i caríssima Façana del Naixement. D'altra banda, els nets de Josep Maria Bocabella havien quedat orfes. El bisbe de Barcelona, el Dr. Català, aprofità la circumstància per fer-se amb la propietat de la Sagrada Família, llavors molt rica i una font continua de diners en el futur. Un ordre religiós també la desitjava, per fer-hi la casa mare. Volien enviar els menuts Dalmases i Bocabella a un orfenat de

beneficència, però aleshores el seu oncle jesuïta, el pare Crisòstom de Dalmases, plantejà el plet i amb una aferrissada lluita de tres anys amb el bisbe i el fundador aconseguí un pacte: *El Propagador de la Devoció a San José* i l'editorial romanien en mans de la família i l'Associació de Devots de Sant Josep i l'obra de la Sagrada Família passaven al bisbat, que substituï els laics pels canonges i els posà a manar. En Gaudí quedava com una mena d'empleat i l'obra no s'acabaria en els deu anys previstos, ni en vint, sinó que s'allargaria indefinidament, segons els interessos del nou propietari.

N'Antoni Gaudí demanà al seu vell amic el pare Lluís Maria de Valls que fos el seu director espiritual. Amb el seu acompanyament, s'enquadrà en l'Oratori Parvo, l'oratori de Sant Felip Neri destinat als seglars. Perquè no l'aconsellaren que entrés en un orde religiós o que estudiés teologia per preparar-se per al sacerdoci, sinó que fos un artista i pare de família sant. Sortí amb una noia tarragonina d'aquest nou ambient i s'arribaren a comprometre en matrimoni; però ella trencà el prometatge per quelcom millor: fer-se monja de Jesús-Maria. Per a la peregrinació dels reusencs residents a Barcelona al santuari de Misericòrdia, el 22 d'abril de 1900, en Gaudí va fer l'estendard i va intimar amb una noia, però el matrimoni no era factible.

El 19 de juny de 1899 va arribar a Barcelona el bisbe Morgades. Visità l'obra el 19 de maig de 1900 i volgué assestar un cop mortal a en Gaudí, com havia fet vuit anys abans a mossèn Verdaguer, amb la conseqüència per a l'arquitecte que no es van fer les Missions Catòliques de Tànger. Demanà a en Gaudí que li lliurés en una data determinada els plànols definitius amb tots els detalls. La Providència actuà de nou: El Dr. Morgades traspassà el 8 de gener de 1901, abans del termini que havia fixat al dissortat arquitecte.

Havent pres possessió de la seu episcopal de Barcelona el cardenal Casañas, el senyor Gaudí li demanà audiència i posà a les mans del nou bisbe la qüestió de confiança. El cardenal l'interrompé amb aquesta pregunta:

- Vostè estima el temple de la Sagrada Família?
- Sí, eminentíssim senyor —va contestar amb vehemència.
- N'hi ha prou: no necessito saber més. Segueixi vostè dirigint les obres.

No sols això, sinó que el cardenal Casañas rebé de Lleó XIII l'autorització perquè la meitat del que recaptava l'Associació de Devots de Sant Josep —i que fins aleshores s'havia lliurat íntegrament al papa— s'invertís en l'obra de la Sagrada Família, a la qual Lleó XIII desitjava, d'aquesta manera, contribuir.

En set anys, la seva vida espiritual s'havia intensificat de tal manera que un altre membre de l'oratori, Joan Llimona, prengué el seu rostre com a model del de sant Felip Neri en els dos grans olis que pintà per a l'església de

GAUDÍ, ARQUITECTE GENIAL I CRISTIÀ CONSEQÜENT

Sant Felip Neri de Barcelona, el 1902. En aquell temps, havia enllestit els Cellers del Garraf (1895-1897) i començava el Park Güell (1900-1914) i la torre de Bellesguard (1900-1909). I havia fet la cort per última vegada a una noia: Dolors Canals, qui preferí demanar l'ingrés al noviciat de la Societat del Sagrat Cor de Jesús. En Gaudí acceptà filosòficament i religiosa un celibat no desitjat, vivint més d'un cop amb grau heroic les virtuts adients.

Entrant al segle XX, va fer els tres grans edificis de l'Eixample: la casa Calvet (1898-1904), la casa Batlló (1904-1906) i la Pedrera, propietat de Roser Segimon, senyora de Milà (1906-1911). En Gaudí volia coronar la Pedrera amb una imatge de la Mare de Déu i la qüestió acabà en plet, que guanyà l'arquitecte.

A la Sagrada Família, però, les coses es torçaren de nou. El cardenal Casañas hi volia erigir una parròquia de barri, en contra del projecte de Bocabella d'un santuari en honor de la Sagrada Família. En Gaudí s'oposà i defensà amb totes les forces el temple d'aquell perill mortal. Però l'obra era propietat del Bisbat i aquest imposà els seus mesquins interessos. El genial arquitecte només aconseguí que fos una "tinència" parroquial i la promesa incomplida que tenia caràcter interí fins que es construís la parròquia del barri.

Aleshores, ja s'havia esgotat l'herència d'Isabel Bolet i les almoines per a la Sagrada Família disminuïen. Tot plegat, sumat a la malaltia de Roseta i tal vegada a l'acceptació filosòfica i religiosa del celibat involuntari, provocà una forta depressió associada a febres de Malta a l'artista, que fou pujat a Puigcerdà l'estiu de 1911, als seus cinquanta-nou anys, per restablir-se. A la Cerdanya, sentint-se morir, feu testament i medità la poesia de sant Joan de la Creu, d'on sortí l'extraordinària Façana de la Passió, que ell ja no podria bastir.

Aquells anys, feia tres projectes que li servien d'assaig per a les naus i torres de la Sagrada Família: la reforma litúrgica de la Seu de Mallorca (1903-1914), l'església de la colònia Güell (1908-1916) i les Escoles Provisionals (1909). No n'acceptà cap més, per dedicar-se a temps complet a programar el conjunt de la Sagrada Família i anar concretant en diversos graus les seves parts. I també a formar els joves arquitectes que haurien de dirigir l'obra en el futur.

El propietari, el Bisbat de Barcelona, no hi posava ni un cèntim. En Gaudí, en un exercici heroic de la fe teologal, de l'esperança teologal i de la caritat teologal, renuncià als seus honoraris. Però el Dr. Laguarda no tenia pietat. Pensant que la Sagrada Família no podria donar-li diners en el futur, decidí avortar-la. L'acabaria amb unes dimensions modestes, aprofitant la lateral Façana del Naixement com a façana principal i única de la nova

parròquia, construïda de ciment armat. Una setmana abans del Nadal de 1912, la consternació s'estengué pels cercles artístics i el poble catòlic i anticatòlic de Catalunya. L'ancià Gaudí, amb seixanta anys, dels quals havia dedicat la meitat a la Sagrada Família, amb tot el seu genial talent i possible fortuna, sense que al Bisbat li costés ni un duro, ja que no cobrava honoraris, havia presentat la dimissió. Durant la Setmana Tràgica (1909), els anticlericals havien respectat el Temple d'en Gaudí, malgrat estar situat en un dels suburbis obrers epicentre de la revolució, que havia cremat els convents, col·legis i esglésies dels barris populars per foragitar la influència de l'Església en la classe obrera. I ara, el cop mortal al temple fundat pel laic exemplar Josep Maria Bocabella i edificat pel laic exemplar Antoni Gaudí l'infringia, no ja els enemics de l'Església, sinó el Prelat. Persones molt influents feren revocar al bisbe Laguarda el seu decret i tot continuà igual fins a la seva mort, el desembre de l'any següent, 1913. Vingué com a nou bisbe el Dr. Reig, que decidí acomiadar les trenta persones que quedaven treballant i paralitzar definitivament les obres. L'ancià Gaudí s'hi oposà amb tota l'ànima, però només trobà indiferència. Aleshores començà a sortir per les tardes a captar, per poder pagar el dissabte els jornals de la setmana.

Tanmateix, la seva creativitat, als matins, no parava de créixer. Era més creatiu als seixanta que als quaranta o als trenta. La maqueta de la nau anà evolucionant de neogòtica a catenària, i modelant-se a base d'helicoides, hiperboloides i, finalment, paraboloides hiperbòlics, superfície guerxa generada per tres rectes infinites on el místic Gaudí veia la petjada, la signatura, de la Santíssima Trinitat en l'Univers material, creat per Ella, el Gran Arquitecte, i per tant reflectint-la.

Per a la funcionalitat del temple, els seus manuals eren la *Bíblia*, el *Caeremoniale Episcoporum* i l'*Anée Liturgique* de Dom Guéranger, que llegia diàriament durant els darrers vint anys.

Va trobar un aliat fidel en el cardenal Vidal i Barraquer, metropolità de Catalunya —incloent-hi Barcelona—, qui l'11 de desembre de 1921 beneí la primera pedra de la nau. La segona va quedar en mans de la Providència i de la intercessió de sant Josep.

Mort de n'Antoni Gaudí i declaració de venerable

Visitant l'Hospital de beneficència cristiana —l'Hospital de la Santa Creu— per prendre models d'agonitzants, en Gaudí i el seu ajudant es van quedar a atendre un pobre en els seus últims moments. En acabar, va dir: «Ha mort amb tanta pietat, que he vist la Sagrada Família recollir la seva ànima». Allí mateix va traçar un dibuix de Jesús, Maria i Josep a l'espona del moribund i el va fer esculpir en un capitell de la capella del Roser de la Sagrada Família. Va coronar aquest grup *Mort del Just* amb la paraula Amén i va dir que així

GAUDÍ, ARQUITECTE GENIAL I CRISTIÀ CONSEQÜENT

li agradaria morir... En les famílies, a vegades s'atén els malalts per deure; en les clíniques, per diners; a l'Hospital, només per caritat, per amor de Déu.

Déu li va concedir aquest desig. El dilluns 7 de juny de 1926 el va atropellar el tramvia de la línia 30. Diverses circumstàncies van determinar que el portessin a l'Hospital de Pobres. Va rebre els sagraments i, l'endemà passat, envoltat dels amics, va dir les últimes paraules: «Amén. Déu meu! Déu meu!».

El procés de beatificació i declaració de venerable

Divendres Sant 17 d'abril de 1992, el predicador popular mossèn Ignasi Segarra feia a Riudoms el Sermó de les Set Paraules. A la cinquena paraula —«tinc set»— li sorgí la idea de promoure el procés de beatificació d'Antoni Gaudí, com una voluntat de Déu que es manifestava.

La reacció pública va ser entusiasta i, el 10 de juny de 1992, un grup de laics van constituir l'Associació Pro Beatificació d'Antoni Gaudí. El 29 de desembre de 1992, el Govern de Catalunya va legalitzar l'Associació i la va inscriure en el registre civil. L'Antoni Gaudí era un arquitecte i resultava molt adient que la part actora del seu procés de beatificació fos una associació civil i no un bisbat, més apropiat per a, a tall d'exemple, un capellà. El 3 de maig de 1994, una vegada recollida una àmplia informació sobre la vida de l'Arquitecte de Déu, la Associació va sol·licitar oficialment a l'Arquebisbe de Barcelona l'obertura del procés de beatificació. El 6 de febrer de 1998, l'Associació tornà a demanar oficialment l'obertura del procés i va restaurar la tomba d'en Gaudí. El 5 de maig de 1998, la Conferència Episcopal Tarraconense va aprovar per unanimitat l'inici del procés de beatificació. El 22 de desembre de 1999, es va sol·licitar a la Congregació de les Causes dels Sants l'autorització per obrir-ne la causa. El 22 de febrer del 2000, la Congregació de les Causes dels Sants concedia el *nihil obstat*. El 12 d'abril de 2000, s'obrí solemnement la fase barcelonina del procés, que durà tres anys. El juny de 2003 es va iniciar el procés romà, a la Congregació per a les Causes dels Sants. El 14 d'abril de 2025, el papa Francesc va proclamar venerable l'Antoni Gaudí.

¹ Enginyer Industrial, Periodista, Historiador i Escriptor. Autor de la *Positio* per a la beatificació d'Antoni Gaudí i de diferents llibres sobre la seva vida i obra.